

Näringsliv och samhällsbyggnad
Kim Eva Strömmer
Tfn: 063-146574
E-post: kim.strommer@regionjh.se

2021-11-25

RUN/51/2021

Uppföljningsrapport Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län - Energi- och klimatstrategi 2020-2030

Innehåll

INLEDNING	3
SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	3
HUR HAR VI JOBBAT UTIFRÅN STRATEGIN?	4
Område Hållbar tillväxt.....	5
Välfärd och klimat.....	5
Finansiering och stöd	6
Näringsliv och samhällsbyggnad.....	6
Område Kollektivtrafik.....	9
Område Kultur och bildning	9
Kulturutveckling.....	9
Estrad Norr.....	10
Folkhögskolorna.....	10
RESULTAT	10
HUR JOBBAR VI VIDARE?	11

Inledning

I den här rapporten redovisas övergripande det arbete som regionala utvecklingsnämndens förvaltningsområde Regional utveckling har genomfört under året 2021 som bidrar till att uppfylla länets Energi- och klimatstrategi – Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län (RUN/400/2019).

Sammanfattning

Hösten 2019 fastställdes länets nya Energi- och klimatstrategi av Region Jämtland Härjedalen och Länsstyrelsen Jämtlands län.

Ett fokus under året har varit att ta fram den regionala handlingsplanen för hur det fortsatta arbetet konkret ska genomföras tillsammans med andra aktörer internt och externt, och med stöd i den internt framtagna handlingsplanen för förvaltningsområde Regional utveckling. Framsteg har åstadkommit bland annat i arbetet med integrering av strategin i den nya regionala utvecklingsstrategin och i fördelning av de regionala tillväxtmedlen.

Förutom detta fortsätter det konkreta arbetet i form av pågående och nya projekt samt utveckling av verksamheter med hållbarhet i fokus. Samtliga verksamhetsområden inom regional utveckling jobbar både internt och externt med hållbarhetsfrågor på olika sätt och bidrar därmed till arbetet med strategin.

Siffror som visar på resultat kopplat till målen i Energi- och klimatstrategin släpar efter, varför vi inte kan säga vad vi uppnått under 2021 gentemot de uppsatta målen. De preliminära siffror som finns för 2020 indikerar en kraftig minskning – dock under 10 procent – jämfört med 2019, som kanske delvis kan förklaras med ändrade resmönster under pandemin. Utmaningen blir att fortsätta minska i minst samma takt framåt för att uppfylla målet om minst 10 procent minskade utsläpp av växthusgaser per år och därmed hålla oss inom ramarna för länets koldioxidbudget. Vi behöver ställa om våra transporter och arbetsmaskiner utifrån de regionala förutsättningar vi har och även fortsätta arbeta med övriga utpekade fokusområden för att Jämtlands län ska nå målen i Energi- och klimatstrategin.

Bakgrund

Länets Energi- och klimatstrategi Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län (RUN/400/2019), har tagits fram gemensamt av Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen i dialog med kommuner, näringsliv, intresseorganisationer och akademi i länet. Arbetet skedde genom möten och workshops, seminarier och andra dialoger under perioden februari 2018 till och med februari 2019. Revideringsprocessen pågick sedan under perioden mars till och med augusti 2019.

Strategin fastställdes av regionfullmäktige i oktober 2019, § 113, och första uppföljningsrapporten behandlades av regionala utvecklingsnämnden i december förra året (RUN/42/2020). Strategin är ett styrande dokument för Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen i sin verksamhet, vid fördelning av regionala tillväxtmedel, framtagande av regional transportplan samt andra strategiska dokument.

Strategin har två övergripande mål: *Fossilbränslefritt 2030* och *Minst 10 % minskade utsläpp av växthusgaser varje år under perioden 2020-2030*. För att nå målen har fem fokusområden identifierats där kraftfulla åtgärder och insatser behövs:

- Fossilbränslefria transporter och arbetsmaskiner
- Skogen som resurs och kolsänka
- Förnybar energi
- Klimatsmarta livsmedel
- Hållbar konsumtion

Hur har vi jobbat utifrån strategin?

Region Jämtland Härjedalen och förvaltningsområde regional utveckling arbetar på flera fronter med Energi- och klimatstrategin. Samtliga verksamhetsområden är berörda på olika sätt, och vi jobbar både internt hos oss själva och externt gentemot samverkansparter för att bidra till måluppfyllanden i strategin.

Förutom det arbete som beskrivs här jobbas det kontinuerligt med till exempel svar på remisser, inspel till arbete med strategier, handlingsplaner, utvecklingsplaner, och program (exempelvis smart specialisering, ERUF, LUP, med flera). Det här är en viktig del i det uppdrag regionen har utifrån det av regeringen beslutade villkorsbeslutet med att integrera ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet i analyser, strategier, program och insatser i det regionala tillväxtarbetet.

Pandemin har även under 2021 fortsatt påverka vårt arbete både negativt och positivt. En skillnad mot förra året är dock att vi har fått större kunskap om distansoberoende lösningar och därmed blivit mer rutinerade, vilket har skapat klimatvinster i och utanför länets gränser. Vårt att nämna är även det organisationsövergripande arbetet med utveckling av regionala arbetshubbar som har utvecklats som en effekt och trendinsikt i pandemins spår. Arbetet berör även förvaltningsområde regional utveckling och bidrar positivt till målen i Energi- och klimatstrategin i form av minskat resande.

För att nå de tuffa målen i strategin måste vi fortsätta jobba fokuserat och tillsammans, och plocka med de positiva samhällseffekterna efter coronapandemin

in i våra verksamheter. Här följer en översikt av vad som gjorts under året både internt och externt inom de olika verksamhetsområden.

Område Hållbar tillväxt

En positiv effekt efter pandemin är att område Hållbar tillväxt har sammanställt ett förslag för överenskommelse gällande arbete från annat ställe än huvudarbetsplatsen. Det skulle innebära en fortsatt möjlighet till s.k. *hemarbete* eller arbete på annan plats för högst 49 procent av arbetstiden, och förväntas leda till minskat resande med därmed minskade växthusgasutsläpp. Förslaget bygger dels på regler som gäller i hela Region Jämtland Härjedalens verksamhet, dels på nationella regler.

Välfärd och klimat

Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen jobbar bland annat på uppdrag från länets kommuner med att minska utsläpp av växthusgaser. Medel växlas upp i projekt och insatser som ligger i linje med Energi- och klimatstrategin och den regionala utvecklingsstrategin. Det här året har fortsatt präglats av pandemin och verksamhetens fysiska arrangemang och aktiviteter har därmed ställts in, skjutits på, eller ersatts av digitala arrangemang och resfria möten.

Insatser som Energikontoret har jobbat med under året är energi- och klimatrådgivning, samordning av energi- och fastighetsnätverket, hållbara fossilfria drivmedel för tunga transporter, arbete med att påverka och stötta företag till mer hållbara tjänste- och pendlingsresor, och laddinfrastruktur i länet.

Energikontoret tog ansvar för att samordna det s.k. elektrifieringslöftet för länet och tecknade tillsammans med Länsstyrelsen och transportaktörer i länet ett elektrifieringslöfte i maj 2021 (RUN/330/2021). Elektrifieringslöftet, också kallad handslag elektrifiering, är ett nationellt uppdrag som samordnas och drivs av elektrifieringskommissionen som tillsattes av regeringen under hösten 2020. Syftet med elektrifieringslöftet är att kraftsamla för elektrifiering av tunga vägtransporter, exempelvis i så kallade regionala elektrifieringspiloter som har fokus på laddinfrastruktur.

Under året har Energikontoret bidragit till två nya snabbbladdare i länet, samt ytterligare tre som är på gång. I slutet av året startar verksamheten upp en ny insats som handlar om laddbara transportbilar. Ett annat nytt uppdrag för i år är att processleda styrkeområdet Hållbar energi inom ramen för programmet för smart specialisering, där den gröna omställningen ska gå hand i hand med näringslivsutveckling i länet.

Finansiering och stöd

Internt arbete – Hållbar finansiering

Handläggare från enheten Finansiering och stöd deltar aktivt och fortlöpande i en arbetsgrupp under det nationella uppdraget Hållbar Regional Utveckling (HRU). Syftet med uppdraget är att utveckla företagsstöden så att de ligger i linje med de tre hållbarhetsdimensionerna.

Finansiering och stöd har också deltagit i ett utvecklingsarbete som bedrivs inom projektet *Vägar till hållbar utveckling* och som berör både företags- och projektstöd. Utvecklingsarbetet tar fokus på kriterier för hållbarhetsbedömning och en hållbarhetsanalys av stödgivningen för perioden 2016–2020 har genomförts. Analysen utgick från två nyckelindikatorer, nämligen *den stödmottagande branschens utsläpp av växthusgaser* och *stödens ekologiska risknivå*. Analysrapporten, som släpptes i september 2021, fastställer att stöden inriktar sig explicit på att minska utsläppsnivåerna men å andra sidan riskerar att få en negativ påverkan på andra ekologiska aspekter, såsom markanvändning och biologisk mångfald.

Ovan nämnda uppdrag och utvecklingsarbete ligger helt i linje med Energi- och klimatstrategin och den tillhörande regionala handlingsplanen, där en av de övergripande prioriterade insatserna i handlingsplanen är *Integrering av Energi- och klimatstrategin i regionala utvecklingsstrategin och i fördelning av de regionala tillväxtmedlen (1:1 medel)*.

Externt arbete – Energieffektiviseringsåtgärder

Sedan 2018 har Finansiering och stöd (tidigare Område Näringsliv) drivit ramprojektet Energieffektiva företag-Jämtland Härjedalen. Syftet med projektet är att bidra till företagets omställning genom att ge stöd till åtgärder som leder till energieffektivisering. I den senaste oberoende utvärderingsrapporten beskrivs att stödet har bidragit till stora energieffektiviseringsvinster och att företagen fått upp ögonen för flera miljöinvesteringar. Stöderbjudandet om energieffektiviseringsåtgärder för företag har kvarstått under 2021 som en del av Region Jämtland Härjedalens ordinarie företagsstöderbjudanden.

Näringsliv och samhällsbyggnad

I februari 2021 klubbades länets nya *Regionala utvecklingsstrategi (RUS) Jämtlands län 2050 – En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i*. Regionala utvecklingsstrategin lyfter tydligt fram odelbarheten mellan de tre hållbarhetsdimensionerna och påvisar en integrering av Energi- och klimatstrategin. I RUS-visionen för 2050 står det bland annat att ”Vi arbetar proaktivt inom miljö- och klimatarbete och vi lever inom ramarna för den koldioxidbudget som vi har.” samt att ”den regionala utvecklingen sker inom de

ramar som ekosystem och den biologiska mångfalden sätter och har bidragit till att förverkliga FN:s globala hållbarhetsmål”.

Den nya regionala utvecklingsstrategin och det fortlöpande arbetet med programmet för smart specialisering innebär att vi behöver kunna verka ännu mer tvärsektorielt för att hantera olika utmaningar samt identifiera insatser. Där erbjuder projektet *Vägar för hållbar utveckling* ett viktigt stöd. Projektet, som ingår i ett nationellt regeringsuppdrag med Tillväxtverket, arbetar för att integrera hållbarhet i strukturer och att genom förändrade arbetssätt åstadkomma en långsiktig förflyttning till hållbar utveckling inom det regionala tillväxtarbetet inklusive sammanhållningspolitiken. En viktig projektaktivitet är att hitta metoder och arbetssätt för att synliggöra och adressera målkonflikter inom ramen för vårt regionala tillväxtuppdrag med koppling till de tre hållbarhetsdimensionerna. Projektet har även bidragit med hållbarhetskompetens i arbetet med smart specialisering.

Ett nytt uppdrag för i år är att processleda styrkeområdet Jord, skog, och vatten inom ramen för programmet för smart specialisering. Styrkeområdet har tydliga kopplingar till Energi- och klimatstrategins fokusområden *Skogen som resurs och kolsänka* och *Klimatsmarta livsmedel*.

Miljö- och Klimatråd Jämtlands län

Miljö- och klimatrådet i Jämtlands län är sedan januari 2021 ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelsen Jämtlands län och Region Jämtland Härjedalen, och sedan tidigare en samverkansplattform för länets miljömålsarbete, energiomställning och klimatanpassning. Rådet deltar i den fortlöpande utvecklingen av det regionala miljömålsprogrammet, den regionala Energi- och klimatstrategin samt den regionala handlingsplanen för klimatanpassning och är drivande i genomförandet av dessa.

Under våren 2021 godkände Miljö- och Klimatrådets styrgrupp *Prioriterade insatser 2021-2023 för att nå målen i Jämtlands läns regionala energi- och klimatstrategi*, dvs. den regionala handlingsplanen för Energi- och klimatstrategin som togs fram gemensamt av Region Jämtland Härjedalen och Länsstyrelsen Jämtlands län. Handlingsplanens prioriterade insatser ska ses som ett komplement till allt annat arbete som redan görs eller planeras för att nå de regionala klimatmålen. Det är även viktigt att integrera detta insatsarbete med *Intern handlingsplan förvaltningsområde Regional utveckling – Energi- och klimatstrategi 2020-2030*, dvs. den interna handlingsplan som beslutades i december (RUN/726/2020) innan vår nya organisation trädde i kraft vid årsskiftet 2020-2021.

Förutom fyra kunskapshöjande seminarier, med tydlig koppling till strategin, tillhörande regionala handlingsplan och rådets sju arbetsområden, genomfördes

Klimatseminariet för 20:e året i rad. Klimatseminariet är ett samarrangemang med Länsstyrelsen Jämtlands län, Region Jämtland Härjedalen, Östersunds kommun, och Länsförsäkringar Jämtland. Seminariet är ett kraftfullt sätt att samla näringsliv, beslutsfattare, stödaktörer, intresseorganisationer, studenter, och privatpersoner för att bidra till en fossilbränslefri och hållbar framtid genom att sprida kunskap om strategin och om brinnande ämnen inom miljö- och klimatarbetet. Årets programrubrik var *Ett avgörande år för klimatet* och eventet genomfördes, precis som året innan, helt digitalt i form av en proffsig tv-produktion. Med cirka 600 anmälda deltagare i år slog seminariet deltaganderekord där personer från olika håll i länet och resten av landet följde live-sändningen.

Cirkulär ekonomi

Förstudien *Mobilisering för cirkulär utveckling Jämtland Härjedalen* har under tidig vår till hösten 2021 undersökt hur näringsliv, offentliga verksamheter och organisationer kan stödjas i omställningen till cirkulär ekonomi. Syftet är att på sikt nå högre effekt på vägen till cirkulär ekonomi, baserat på de tre hållbarhetsdimensionerna med fokus på små- och mikroföretag och deras behov för accelererad omställning. Arbetet har gjorts i samverkan med förstudien *Utveckla färdigheter för smart specialisering*. En rad aktiviteter har genomförts, bl.a. kartläggning av strategiska samverkansområden inom regionens S3-strategi och cirkulär ekonomi samt aktivt nätverkande och mobiliseringsarbete för möjlig uppskalning i form av projektansökan, etablering, klusterbildning, och samarbete.

Infrastruktur

Förslaget till den nya nationella transportplanen för perioden 2022-2033, som kom ut på remiss den 30 november, har utifrån tidigare presenterade direktiv ett tydligt fokus på klimatomställning och miljöhänsyn, något som ska hanteras både i den nationella och de regionala planerna. Av den nu gällande (2018-2029) regionala transportplans totala budget läggs drygt 30 procent, motsvarande 176,5 miljoner kronor, på byggande av nya gång- och cykelvägar i hela länet, dvs. viktiga insatser som gynnar den gröna transportomställningen. I remissversionen av regionala transportplanen för 2022-2033 utökas den andelen till över 65 procent, motsvarande 296 miljoner kronor, samtidigt som denna satsning i princip täcker samma totallängd av nya gång- och cykelvägar som gällande plan, dvs. cirka 30 km under tolvårsperioden. Den högre andelen gång- och cykelvägsprojekt relativt andra satsningar för perioden 2022-2033 förklaras dock främst av den låga totala medelstillsdelningen. Det medför att Region Jämtland Härjedalen inte har möjlighet att lägga till nya objekt i regionala planen, samtidigt som kvarvarande objekt i nu gällande plan till största del består av gång- och cykelvägar. Dessutom leder avdrag på den redan låga tillsdelningen att det inte kommer att finnas möjlighet att bygga mer än en kilometer gång- och cykelväg under perioden 2022-2025, dvs. väldigt lite medel kan tillföras för att utföra denna klimatåtgärd under en fyraårsperiod.

Interreg-projektet Green-Flyway, där Region Jämtland Härjedalen är medfinansierare och intressent, arbetar för elektrifiering av flyget och för drönanutveckling. Under hösten 2021 pågår test av transporter av blodprover med drönare från Funäsdalen till Östersund.

Inom området infrastruktur har mycket fokus lagts på att verka för ökad finansiering för framför allt åtgärder på järnväg i syfte att stärka upp järnvägskapaciteten inom och till och från länet med fokus på gods- och persontransporter. Bland annat ingår Region Jämtland Härjedalen i en projektgrupp med Östersunds kommun för utredning av godsterminal kopplat till järnväg.

Område Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken satsar stort på elektrifiering av stadstrafiken. Nya elbussar införs successivt och 2022 kommer tio elbussar att trafikera Östersund. I samband med upphandling av ny trafik, trafikstart juni 2023, är inriktningen 100 procent elbussar. Inom Område Kollektivtrafik sker löpande analys av vad som är lämpliga drivmedel inför bland annat kommande trafikupphandlingar.

I början av året fattade regionala utvecklingsnämnden ett inriktningsbeslut om utökad persontrafik med Norrtåg till Norge.

Område Kultur och bildning

Den regionala kultur- och bildningsverksamheten har medvetet och långsiktigt arbetat för att implementera hållbarhetsmålen i sitt arbete. Bland annat så har enheten Kulturutveckling sedan 2019 arbetat i en lärprocess utifrån Agenda 2030 och klimatmålen.

Kulturutveckling

I pandemins spår har den regionala kultur- och bildningsverksamheten ställt om flera av sina erbjudanden till det digitala med exempelvis unga länsbor som fick skapa konst hemifrån i digitalt konstkolle under sportlovsveckan, digitala utbildningspaket och fortbildningar, samt digitala möten för sina nätverk runtom i länet.

Jamtli – Bevarande av kulturarv

Stiftelsen Jamtli arbetar såväl strategiskt som operativt med siktet inställt på 2030 och förstärker verksamheten som handlar om biologisk mångfald och bevarande av unika genbanksdjur som exempelvis klövsjöfår och fjällnära kor. Jamtli odlar dessutom växter inom ramen för det nationella klonarkiv som arbetar för bevarande av hotade grödor och trädgårdsväxter.

Cirkulär ekonomi

Designcentrum i Region Jämtland Härjedalen, Stiftelsen Svensk industridesign (SVID), samt Södertälje Science Park AB har ingått ett samverkansavtal för att under perioden 2021-2023 utföra projektet *RESPONSE - Cirkulär transformation genom design, digitalisering, material och produktutveckling*. Projektet syftar till att stärka kapacitet och förmåga för deltagande SMF i länet att praktiskt utveckla egna cirkulära produkter, affärsmodeller och tjänster.

Estrad Norr

Estrad Norrs höstföreställning *Dom som kom över havet* är en musikteaterföreställning som tar sin utgångspunkt i en klimatkollaps. Såväl scenkonstproduktion som konst- och kulturfrämjande verksamheter ger många möjligheter att skapa diskussion och medvetenhet kring flera samhällsfrågor, bland annat klimat- och hållbarhetsutmaningarna.

Folkhögskolorna

Både Bäckedal och Birka folkhögskolor fortsätter att jobba fokuserat med hållbarhet i sina utbildningar och i verksamheten i stort, exempelvis genom kurserna Regenerativt jordbruk och Holistic Management samt Kreativt berättande och Social hållbarhet. Dessutom pågår ett aktivt arbete med att minska matsvinnet i skolrestaurangerna. *Ko på rot* heter Bäckedals projekt där skolan upphandlar tjänsten naturbete och skötsel av kor hos lokala lantbrukare. Under våren 2021 genomfördes den första upphandlingen av skötseln för två kor som skolan äger och som sedan har fötts upp på en KRAV-märkt gård i Ljusdalstrakten. Korna betar delvis på skolans mark, köttet serveras i restaurangen och skinnet från de slaktade djuren kommer att garvas av kursdeltagarna. En bigård med två bikupor har dessutom byggs på Bäckedal under sommaren 2021.

Resultat

En strategi är ett styrande och övergripande dokument som i sin tur behöver konkretiseras för olika aktörer för att verkstad ska ske. Under året har ett fokus varit att ta fram den regionala handlingsplanen för hur det fortsatta arbetet konkret ska genomföras tillsammans med andra aktörer internt och externt i länet, och med stöd i den internt framtagna handlingsplanen för förvaltningsområde Regional utveckling.

I den här rapporten har ett flertal aktiviteter som förväntas bidra till målen redovisats och som i sig är en del av ett resultat. Mätbara resultat släpar dock efter i tid varför det inte går att visa på sifferresultat för året 2021.

Det vi vet och som berör målet om fossilbränslefritt län är följande:

- Installerad effekt vindkraft: +16% år 2019-2020
- Installerad effekt solkraft: +45% år 2019-2020
- Publika laddpunkter: +4% (sep 2020-2021)
- Laddbara bilar: +67% (sep 2020-2021)

När det gäller målet om minst 10 procent minskade växthusgasutsläpp per år vet vi också att pandemin har haft en tydlig påverkan på Region Jämtland Härjedalens egna tjänsteresor och transporter, där de totala koldioxidutsläppen minskade med 58 procent under 2020, jämfört med 2019.

De nyaste siffrorna för länets utsläpp av växthusgaser är från 2018 till 2019 då de territoriella utsläppen, dvs. växthusgasutsläpp inom länets gränser, minskade med 2 procent. Tittar vi däremot på de totala konsumtionsbaserade utsläppen, där även utsläpp utom länets gränser finns inräknade, var minskningen en aning större med cirka 4 procent. Strategins basår är 2020, men ökar vi inte takten rejält kommer vi inte att nå målen. Det är alltså en stor, men inte omöjlig, utmaning för oss att minska utsläppen med 10 procent per år.

Hur jobbar vi vidare?

Vi håller fast vid positiva samhällsförändringar efter pandemin när det gäller distansoberoende arbete och lösningar. Vi fortsätter också att arbeta internt och externt kring uppfyllandet av insatser som beskrivs i Energi- och klimatstrategin, i den regionala handlingsplanen för Energi- och klimatstrategin och i vår egen interna handlingsplan för förvaltningsområde regional utveckling. Och i vårt arbete med hållbar regional utveckling tar vi stöd i den nya regionala utvecklingsstrategin och Agenda 2030 och integrerar Energi- och klimatstrategin i vårt långsiktiga strategiska arbete. På så sätt kan vi agera kraftfullare och jobba mer integrerat, fokuserat, och effektivt.

Det behövs kraftfulla åtgärder i alla led och på alla nivåer för att vi ska nå de tuffa men nödvändiga mål vi har. Tillsammans kan vi öka takten ytterligare och skapa en hållbar framtid i Jämtlands län.